

VÁLYOGÉPÍTÉSZEZET
EURÓPÁBAN

INTERJÚ MARTIN RAUCHHAL

Csóka Balázs, Radev Gergő, Tóth Péter

Martin Rauch iparművészeti tanulmányokat követően, keramikusként fordult a vályog felé. A magát vályogművésznek tartó mester Európa szerte épített már több családi házat, valamint templomot, ipari csarnokot is. A vele készült interjújában a vályogépítés ökológiai jelentőségéről, az építészetben betöltött szerepéről és lehetőségeiről kérdeztük.

› Hogyan talált rá a vályogra?

Burgenlandban iparművészeti középiskolába jártam, kerámia szakra (ahol magyar vályoggal dolgoztunk), aztán Bécsben tanultam tovább az Iparművészeti Főiskolán. Épületkerámiákat, kiégetetlen agyagszobrokat készítettem, nagyon sokat dolgoztam vályoggal. Ezután fedeztem fel a vályogházakat Magyarországon, Szlovákiában és Németországban.

› Ausztriában mennyire elterjedtek a vályogházak?

Több mint 100 000 öreg vályog lakóház van Ausztriában.

› Mik voltak az első munkái a vályoggal?

Keramikusként jól megismertem az agyagot. Aztán 35 évvel ezelőtt a csa-

ládornak, a bátyámnak, majd később a nővéremnek építettem az első vályogházakat. Azóta foglalkozom a vályogházakkal, mindig önálló voltam. Lelkesedem a vályogért, a vályogépítést nagyon fontosnak tartom, hiszen a vályog az ember harmadik bőre. Azt gondolom, hogy az ember bőre három rétegből áll: az első maga a bőre, a második a ruházata, és a harmadik a háza. Ezért annak egészségesnek és szépnek kell lennie, természetesnek és időtállóknak, hogy a jövőben is funkcionáljon.

› Kik a példaképei?

Van néhány. Fontos volt számomra Hassan Fathy munkássága, Adel Fathmyval régi barátság köt össze. Különösen jelentős Francois Cointreaux

könyve. Általánosságban azonban a sok anonim vályogépítész is mindig erős hatással volt rám.

› Iparművészeti diplomát szerzett, s – bár nincs építész végzettsége – házakat épít. Látja-e előnyét az iskolai oktatás kötöttségeitől mentes, eltérő nézőpontnak?

Én elsősorban művésznek tartom magam, vályogművésznek. Nem építész, nem mérnök, nem építőmester vagyok, hanem művész. A művészi tevékenységem által sokkal nagyobb szabadsággal rendelkezem. Például a nővéremnek egy olyan házat építettem, amit „lakható műalkotásnak” neveztem. Fiatalon megnyertem egy pályázatot egy kórház építésére Feldkirchben. Ez egy 180 m hosszú, 7 m magas vályogfal volt. Az, hogy

nyertem, azt is jelentette, hogy meg is kellett valósítanom az elképzeléseimet. A művésznek mindig van egy ötlete, amit egy kivitelezőnek meg kell valósítania. Mivel nem találtam olyan céget, amelyre rábízhattam volna a kivitelezést, alapítottam egyet. Hat embert alkalmaztam, s ez nagyban megkönnyítette a terveim megvalósítását. A cég jól működött, így már nem kellett a kivitelezéstől tartanom. Folyamatosan együtt dolgozom az építésszel és az építetővel, ugyanis arra jöttem rá, hogy könnyebb egy vályogfalat megépíteni, mint eladni. Az emberek félnek a vályogtól: rizikós, sok vele a probléma. Számos projekt azért nem valósul meg, mert a hatóságok tartanak a vályogtól, nem tartják elég biztonságosnak.

> Mennyire elfogadott anyag a vályog az osztrák/európai piacon? Megfelel-e általában az ottani építőipari előírásoknak (hőtechnika, teherbírás, minőségi tanúsítvány stb.)? Ha nem, akkor milyen módszerrel engedélyezteteti az épületeit?

Ez nagyon különböző. Olaszországban pl. betiltott a tömésfal. Németországban előírás van a vályog tisztítására, döngölt vályogépületeknél azonban egy körülményes, ún. „egyedi esetekre szóló hozzájárulásra” van szükség. Svájcban megint csak elegendő az építőmérnök

számítása. Tehát elég változatos a kép. Összességében azért növekvő érdeklődés állapítható meg a vályog és a döngölt vályog iránt.

› Szükségesnek érzi-e egységes (akár európai szintű) vályogos szabvány készítését? Tesznek-e lépéseket ilyen irányban?

Én normák helyett szabályokban gondolkodnék. Egy szabvány lefektet ugyan alapvető irányelveket, biztonságos építést tesz lehetővé de hagy valamennyi mozgásteret a mestereknek, hogy újításokat próbáljanak ki. A növekvő normalizáció éppen az építőiparban sok pénzbe kerül, ám elsősorban az iparnak kedvez, és tapasztalatom szerint megakadályozza az újításokat. Különösen igaz ez a kis kézműves-/mesterműhelyekre.

› **Mennyire tartja fontosnak, hogy a beépítési helyhez közel legyen a kitermelt föld? A kérdés ökológiai szempontból, és a hely identitásának szempontjából is fontos lehet.**

Ez ökológiai, egyben imázskérdés. Ha a helyi anyagot használjuk fel, annak sokkal nagyobb az ereje, mivel az építető közösségnek fontos, hogy a saját anyagukból épüljön a ház. Erre mindig nagyon büszkék. Olyan ez, mint a vérkeringés: a föld kinyerése, előállítása, felhasználás és újra vissza a földbe. Az a jó, ha minél kisebb körből származik a beépített föld.

› **Látszó vályogszerkezetekkel dolgozik. Hogyan áll ellen ez a felület az időjárásnak?**

Tervezett erózióval dolgozom, ami a fagciklusoktól, csapadékoktól függően mindig változik. A másik tényező, melylyel számolni kell, a tervezett rizikó: vállalni kell a folyamatos változást, vagyis hogy az eső lemos a falból. Ez nem egyszerű kérdés, de nagyon fontos.

› **Mik a tapasztalatai a saját házával kapcsolatban? Fejlesztene-e a technológián, van-e olyan rész, amit máshogy alakítana ki? Ha igen, akkor melyik az, és miért?**

A házat nem alakítanám másképp, de valószínűleg előgyártásban állítanám elő.

› **Lényeges léptékváltást jelentett a munkái sorában a Rikola csarnoka, ahol előregyártott elemeket használt, a kisebb házakra jellemző manufaktúris gyártásról áttért az előregyártott elemekre. Merőben újszerű módszer ez a vályogépítésben. Honnan jött a gondolat, milyenek a tapasztalatok?**

A vályogépítészet imázsának javítása szempontjából nagyon fontos, hogy nagy épületek is létrejöhessenek. A helyben kinyert anyagok beépíthetőségének bizonyítására szükség van a nagy méretű középületeken való megjelenésre. Európában a publikációkban nagyon sokat beszélnek, írnak a vályogról, ez a jövő egyik anyaga, de változásra van szükség. Olyan értelemben, hogy szükség van arra, hogy nagyobb cégek is használják,

▲ ► Martin Rauch-ház építése. Schlins, Ausztria. Építész: Martin Rauch, Boltshausen Architekten AG, 2008. Fotók: Lehm Ton Erde Baukunst GmbH

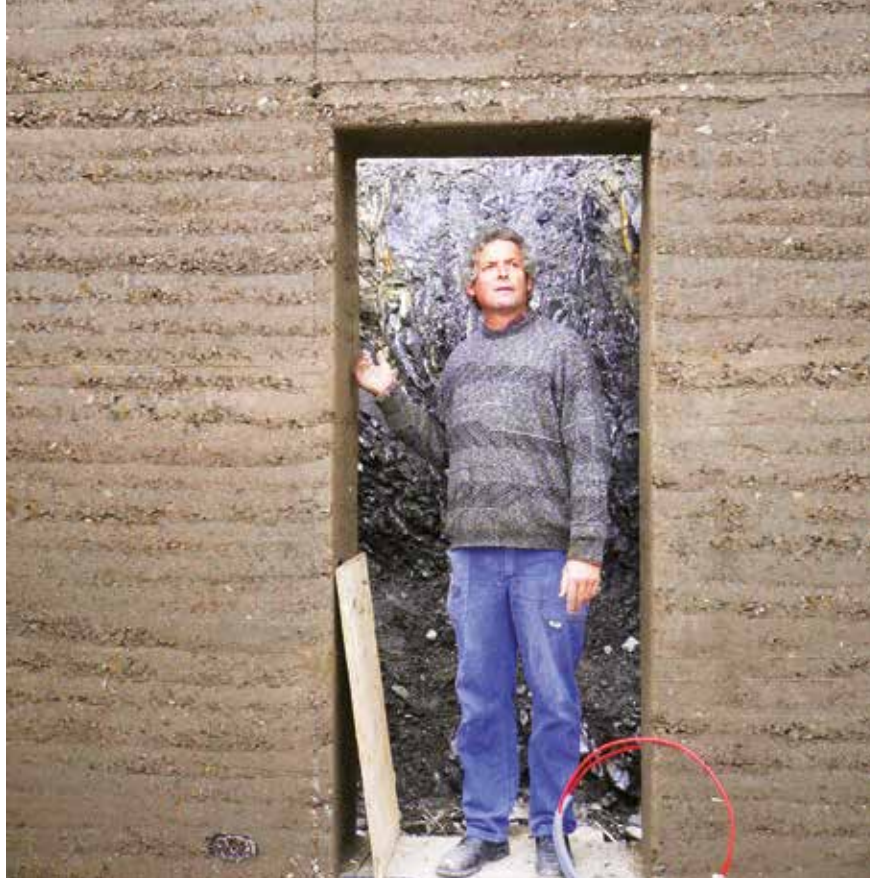
és ezek a nagy méretű épületek tudják azt bizonyítani, hogy a vályog képes a fejlődésre, a felhasználásra. Az előgyártással, a kivitelezéssel foglalkozó nagy cégeknek a tudása is fejlődik: megtanulnak vályoggal dolgozni, zsaluzni. Érdekes összehasonlítani a költségeket is: a vályogszerkezeteknek 40%-kal kedvezőbb a költségük, mint a cement-beton szerkezeteknek.

› **Mennyi időt igényel az ön által kifejlesztett technológia elsajátítása? Megtanulható-e egy építkezés alatt?**

A döngölés technológiáját nem én találtam ki. Alapvetően a jövőbeli vályogépítőnek mindenképpen jó érzékre lesz szüksége a vályoghoz, hogy tudja, hogyan viselkedik a megmunkálása közben, milyen szerszámokat lehet használni stb. Nem lehet általánosságban megmondani, hogy ezt egy építkezésen meg lehet-e tanulni.

› **Mit gondol az európai vályogépítészeti jövőjéről?**

A fiatalok, fiatal építészek, hallgatók körében egyre nagyobb érdeklődés figyelhető meg a vályog és a fenntartható építészet iránt. Ez reménykeltő a jövő építészete szempontjából. Ha a világ úgy építkezik, mint eddig, akkor elfognak a források. Rossz úton járunk! Más megoldásokra, más koncepciókra van szükségünk, az építkezést és a lakhatást illetően is. Az építészetet meg kell

változtatni, újra felhasználható anyagokat kell használni. A vályoggal való építés egyfajta életstílus. Ha vályoggal építkezünk, olyan anyaggal építkezünk, ami jó az embernek és a környezetnek is.

› **Kísérletezik-e új technológiákkal? El tud-e képzelni húzott szerkezetet vályog és egy vele ötvözött anyag együttes használatával? Van-e ilyenre példa a praxisában?**

Kutatásunk súlypontja mindaddig az előgyártáson volt, de most éppen erősen foglalkoztat bennünket a döngöltvályog-építés témája, különösen a többrétegű homlokzatokban. Beépítésre kerülhet itt pl. a georács. Mással is próbálkoztam több ízben, pl. acéllal. Hibridszerkezetek fával, acéllal vagy vasbetonnal is elképzelhetőek.

› **Kap-e megkereséseket Magyarországról? Sajnos jelen pillanatban még nem.**

Vorarlberg Ausztria másik oldalán van, és inkább Svájcjal áll összeköttetésben. Aktuálisan van néhány felkérésünk Burgenlandból. Érdekes lenne ezeknél a munkáknál magyar vályogépítésszel közösen dolgozni.

› **Van-e kortársa, tanítványa, aki szintén ezzel az anyaggal foglalkozik jó eredményekkel? Mennyire van egyedül ezen a területen?**

A vályog szerencsére sok fiataalt vonz. Építész(nő)ket, építőmestereket, és sok mindenki mást. Sokan „megfertőződnek”, és hűek maradnak az anyaghoz. Egész sok egykori munkatársam van, aki most szerte a világban vályoggal épít, ezáltal az anyag fontos terjesztőjévé válik. Az ember mindig tanul. A hibákat és csalódásokat is el kell tudni viselni, és mindig kíváncsi-nak kell maradni.

ADOBE ARCHITECTURE IN EUROPE AN INTERVIEW WITH MARTIN RAUCH

By profession, Martin Rauch is not an architect — he started using adobe for construction after receiving a diploma in applied arts. He built his first adobe homes for his own family 35 years ago. His credo is that homes must radiate health and beauty in a natural and durable structure that is able to withstand the rigors of time. People and authorities are afraid of adobe, he concludes. In some places, its use is banned. In Germany, the law requires the purification of adobe; however, rammed earth construction requires “case-by-case consent”. By contrast, the simple calculations of a civil engineer are accepted for the same purpose in Switzerland. An envisioned European standard should lay down the basic guidelines and ensure the safety of construction, but leave enough room for the builders for pushing the envelope. Creating large structures, such as Ricola’s production hall, is key to improving the reputation of adobe architecture. As a side note, adobe entails 40% less cost than concrete or reinforced concrete. Architecture must be steered towards rediscovering reusable materials. Using adobe as construction material is good for both man and nature.